

C L A S I C I R O M Â N I

Barbu Delavrancea

NEGHINIȚĂ

— povestiri și povești —

CORINT
EDUCAȚIONAL

CUPRINS

Zobie	5
Răzmirița	14
Milogul	22
Sentino	32
Fanta-Cella	39
Șuier	46
Marele duce	52
Stăpânea odată... ..	57
Poveste	83
Neghiniță	96
Nu e „geaba” cafea.....	108
Dăparte, dăparte... ..	116
Norocul dracului	136
Moș Crăciun	150
Palatul de cleștar	159
Pravoslavnicul și slăninele	168
<i>Tabel cronologic</i>	172
<i>Repere critice</i>	173

Zobie

D-a lungul tufăriilor dese și verzi, printre plute bătrâne, sălcii tunse și scorboroase, Râul-Târgului își răsfiră apele pe minunata sa albie, în fâșii șerpuite, reci și străvezii, că îi numeri pietricelele rotunde rostogolite la vale.

Morile vuiesc pe malul stâng, învâlmășind în spițele roatelor talazurile albite de spuma ce fierbe și se sparge de bolovani de piatră.

Peste hălăciuga de verdeată, copacii de la moara lui Crasan. Mai sus decât clădirile orașului, așezată în lungul șoselei, stă neclintită turla lui Negru vodă.

D-o parte și de alta, dealurile smărldii se înconvoaie și depărtându-se se prefac în muscele, muscelele se azvârlă în munți năprasnici, cu creștetele brăzdate de puhoaie și pârlite de arșița soarelui.

Și munții, încălecând unul peste altul, ceafă pe ceafă, se amestecă la hotarele țării în albastrimea cerului.

Acolo, pe creștetele Craiului, Cetățuii și Păpușii, vulturii cuibează puii și-i reped la vânat. Și când cad țintă la pământ par niște gloanțe trimese din senin.

Firea viețuitoare se mișcă ca o secătură în așa mândrețe, minunea minunelor, podoabă răsărită din pământ din iarbă verde, care trezește și întunecă mintea, înalță și sugrumă orice licărire a gândului.

Dacă frumusețea naturii deșteaptă închipuirea, bogăția ei năbușește orice tresărire a omului. Când ea nu-și mai stăpânește uriașele minuni, omului îi răpește mintea, îi fură măreția inimii... Deschizându-i belșugul sânelui, îi răpește bogăția minții.

Peste ce-a făcut natura de prăpăstios numai geniul și prostia stăpânesc.

Aici pătrunderea fără seamăn și negliobia fără pic de înțeles pot pridi. A stăpâni sau a nu înțelege e singurul mijloc d-a nu suferi. A pricepe tot sau a nu te sinchisi de nimic aceasta e singura taină a vieții.

*

Pe zăblăul verde al platoului Bughea, bubat de mușuroaie și întins ca o velință zbârcită, merge d-a-n boulea Zobie gușatul, ticălosul și batjocura orașului.

Capul lui mare ca o baniță să reazămă p-un gât înfundat în umeri. Picioarele și mâinele-i cată anapoda. Fața, lată și scofălcită, la fitece pas, se strâmbă. Iar gușele, înflorite ca la un curcan și le aruncă pe spete și le mișcă moale și gras în mersul lui șontăcâit pe piciorul drept.

Ochii adormiți nu spun nimic. Buza de jos se răsfrânge pe bărbie. Pieptul dezvelit e blănit cu păr roșcat ca de vulpe.

Zdrențos, murdar, desculț, cu părul capului vițioane, sărac, idiot și liniștit, Zobie își deapănă alene picioarele, fără a ști încotro.

Zorile ș-au desfășurat apele lor portocalii. Orașul doarme sub poalele platoului.

Zobie, rezemat în ciomagul său neted și galben, își ține drumul întovărășit de un copil ca de vro opt ani, bălai, cârlionțat, îmbrăcat într-o cămeșe petec de petec. Copilul ține în brațe un pisoai cenușiu cu cercei roșii în urechi.

Mirea, sărac de tată, n-are altă mângâiere decât pe Zobie. Cu el se-nțelege. Cu el și cu pisoaiul. Și când mă-sa îi caută, adesea îi găsește ghemuiți unul peste altul. Gușatul orcăie cu fața în sus. Pisoaiul, lipit de fruntea lui îngustă, toarce caierul său neisprăvit. Copilul stă lângă acest sân zbârcit și negru ca pământul.

— Nea Zobie — îi zise copilul apucându-l de braț — nea Zobie, ei, ce frumos e cerul de s-tul Ilie. O să avem câștig!

— Aba-abu! aba-abu! îi răspunse gușatul, netezându-l ușurel pe frunte, și-i arată pisoaiul din brațe care dormea cu picioarele împletite și cu gâtul răsfrânt în sus.

— Nea Zobie, azi n-o să plouă ca ieri. Și să cerem la cocoanele cu betele de argint. Ele mă mângâie și au mânele ca puful. Știi că mie-mi plac? Sunt frumoase și să poartă ca noi. Ai, nea Zobie? Ai?

Gușatul dădu din cap. Se uită la Mirea și fața i se deschise. Își aruncă ochii spre răsărit. Și cerul subțindu-și aurul părea ca o piele de argint cald. Iar șirul muscelor, din Nămăiești până la Mățău, ca un talaz cernit, acoperit cu păduri mărunte, crețe și pitulate la pământ.

Ochii săi mici se crăpară. Zbârciturile feții plecară spre tâmple. Nările nasului i se deschiseră, și, înviorându-se în obraji, începu să alălăie un cântec înfiorător.

— A la, la, la, lu, la, lu, la, lu!

Mirea începu să țipe ascuțit, vesel de cu ziua de ce-o să câștige de la cocoanele lui cu mânele moi ca puful, cu ochii blajini, cu zâmbetul pe buze.

Și juca în jurul gușatului, tremurând de răcoarea dimineții. Și Zobie cântă mereu arătând cu ciomagul spre soarele care se aprinsese în vârful munților.

În toată liniștea surdă a platoului nu s-auzeau decât glasul ascuțit al copilului și jalea veselă a lui Zobie.

Era un fel de înfrățire ciudată între scâlămbăierea gușatului și cântecul dezmetec* al lui Mirea.

— Nea Zobie, ș-o să bei rachiu când ne-om întoarce pe înserate la Bughea, că o să-mi dea de cheltuială fata aia, blândă-blândă, care mă-ntreabă mereu cum mă cheamă?... și pe mama cum o cheamă?... și tata când a murit?... și unde dorm eu? ... și cu cine mă culc?

Gușatul îi morfoli obrazii, vroind să-l sărute. Pisioul se deșteptă și se întinse lung în picioarele de dindărăt.

— Bade Bie, o să-mi dea gologani fata aia, că-mi dă în toate zilele. Că e cu părul ca fumul și cu ochii albaștri. Și e mititică și bună. Și mă întreabă dacă plâng, dacă o să mai vie tata, dacă mi-e dor de el și dacă-l visez noaptea....

— Bu, a! ba! îngână Zobie, împleticindu-se pe picioare.

Era vesel. Erau numai ei trei. Așa înțelegea viața gușatul. Obrajii săi întunecați i se luminau. Soarele, revărsându-și întreaga sa lumină și căldură, le îndulci viața. Mirea începu să întinză de ciomagul lui Zobie, iară el, cletănat pe picioare, zâmbi. Și câteva lacrimi, cotind după scofâlciturile feței, îi alunecară la vale.

Când ajunseră la muchea Gruuiului, se așezară jos ca să se odihnească.

* Bezmetic. (Notele de subsol aparțin editurii.)

Negustorii începură a zărvăi ducându-se spre târg. Câțiva copii sunau din fluier. Cocoșii s-auzeau la întrecere dintr-un cap până la celalalt al orașului. Râul-Târgului șopotea în matca sa și morile vuiiau parcă le-ar fi luat cineva la bătaie.

Gușatul își luase copilul în poală. Mirea vârâse pisioul în sân. Și basmele începură, ca la fiecă popas obișnuit.

— A ba, a ba, a bu, a ba...

Așa știa Zobie să povestească ce-i trecea prin minte.

Și privirea i se încrunta parc-ar fi văzut sânge înaintea ochilor. Măinele uscate se înfigeau în cămașa copilului care asculta înmărmurit.

— Și l-a sorbit Mama-Pădurii, nea Zobie, nu e așa? îngână Mirea.

— U! u! răspuse gușatul.

Veselia îi străluci în luminele ochilor. Îl înțelesese cineva pe pământ, și el numai atâta vroia.

Apoi ridică pumnii încleștați în sus, îi trânti jos, scrâșni din dinți, strigând îndesat:

— He! he!

Copilul, cu ochii cășcați, în loc să se sperie, îi răspuse liniștit:

— Și pe Mama-Pădurii... Făt-Frumos a ucis-o cu paloșul...

Zobie-și sfârși povestea și-și mângâie prietenul. Buza de jos se frângea pe bărbie. Scuiatul i-aluneca în creștetul copilului.

La urmă se sculară de jos mulțumiți și-o porniră spre târg.

Mirea-și netezea pisioul îndrugând:

— Și era o fată de împărat, frumoasă, frumoasă...

Și mergea Zobie bombănind o limbă pe care nimeni nu o înțelegea. Capul, greu și mare, i se clătina pe umeri. Obrajii scofâlcii atârnav în jos. Ochii i se duseseră în fundul capului. Nasul său, turtit și lat, cu nări răsfrânte și adânci, îi răpea orice asemănare de om. Rezemându-se de ciomag, târându-și

picioarul drept, moale de la gleznă, se ducea cu sacul gol la spinare și se întorcea greoi să-și vadă pe Mirea ce-i pășea în urmă cu pisoiul în cârcă.

Cum ajunseră în dreptul Bărății, copiii de pe drumuri își făcură cu ochiul, azmuțindu-se asupra gușatului.

— Ho! Ho! uite și Zobie, frumușelul maichii!

— Miau! miau!

— Huidu-ho! potca pământului!

— Hâr, ho! pe el, mă!

Și unii azvârliră asupra-i cu coceni, alții cu cartofi și cu paie, learcă de apă, adunate din canalul orașului. Iar Viezure, cel mai nebunatic, îi apucă, în fugă, ciomagul și îl smâci, dând un chiot. Ciomagul îi căzu cu zgomot și se rostogoli de pietre. Zobie se cletenă pe picioare. Se plecă binișor. Și când se ridică amenințător, orcâind ca o fiară rănită, copiii se împrăștiară.

— Blă! ablă! na, na, ablă!

Așa înjura Zobie. Ochii i se zăreau, sub sprâncenele de carne, galbeni, umezi și acoperiți cu firișoare de sânge. Scărșnea din dinți și mesteca, ducând mâna stângă la gură, parc-ar fi vroit să-și mănânce dușmanii care îl necăjeau în fiiece dimineață. Scutură din cap. Vițioanele de păr ca de capră i-acoperiră fața. Și porni înainte luând pe Mirea de mână. După dâșii, iar se adunase droaia de copii. Și-i amenințau care cu vorba, care cu bulgări, ba câte unul mai sprinten să repezea ca un șoim până supt zdrențele lui Zobie și-l înhăța de hartanele zăbunului, opintindu-se să-l dea pe spate.

Gușatul se învârti în loc, ridică ciomagul și căscă gura încât i se văzu omușorul. Dar nu putu bâlbâi nimic. Se umflă în gât. Gușa sa roșie îngălbeni și tot sângele îi năvăli în obrajii veștejiți. Se împletici, oftă și plecă plângând.

— Ce au ei cu noi, nea Zobie? zise Mirea, sfiindu-se de bulgării ștregarilor.

Și în jalea gușatului se amesteca mânia cu un fel de rânjet. Jelea a milă, a mângâiere, ridicând din umeri. Aci semăna unui câine care visează și latră, aci unei bătrâne care leagăna un copil mic și ululuie ca să-l adoarmă.

Cercă să fugă, strângând pe Mirea de mână, dar se opri, temându-se să nu cază. Și începu a-și bate piciorul drept.

— Lasă-l, nea Zobie — îngână Mirea — ce-ai cu el?

Ajunseră, în sfârșit, cu chiu cu vai, în târg. Negustorii începușeră a zărvăi și a-și rânduî marfa. Lumea bucureșteană, leneșe ca de obicei, nu se sculase încă. Soarele se ridicase ca la două sulite și scânteia pe cerul fără pic de nori, amenințând să zăpușească orașul cu arșița sa. Carele cu stambă, cu zeghii, cu cioareci, cu flori de târg, cu lăzi și tronuri*, și câte și mai câte, descărcau în pripă, căci s-tul Ilie, în anul acesta, făgăduia minunea minunelor. Câțiva ovrei, veniți din Pitești, grași și rumeni, vorbeau repede, încurcat și-și spuneau mulțumiți „ghișefturile” din preziua.

Când Zobie și Mirea intrară supt șirul umbrarelor, incredințați că se vor odihni de gălăgia nebunilor cari le ațineau drumul, negustorii se uitară urât la dânșii.

— Ați venit cu noaptea în cap, cerșetorilor!

— Toată ziua, bună ziua, milogilor!

— Ai, cărbăniți-vă! N-are omul să se miște de voi!

— La o parte că v-arunc troaca asta în spinare!

Așa-i primiră și negustorii. Bietul Zobie nu-și mai găsea loc. Și gonit de un ceaprazar, înjurat de un toptangiu**, huiduit de un pantofar, îmbrâncit de un grec care vindea coase și securi, căzu pe brânci. Se sculă bombânind. Luă pe Mirea de mână și ieși din târg, vroind să aștepte, pe podul dinspre Flămânda, sosirea cocoanelor și fetelor mari, cari, oricât, sunt mai frumoase și mai cu milă de sârmani.

* Cufere mari.

** Negustor angrosist.

Acolo, rezemat de lațele podului, se uită c-o privire tâmpită la apa limpede din Râul-Târgului, ce curgea liniștită, zuruind pietricelele în matcă și ocolind în șuvițe argintii burțile de pietriș.

Dar aci îi încolți din nou ștregarii de copii. Se așezară pe două rânduri, la cele două capete ale podului, și începură a-i ochi cu pietre. Înaintând ca două armate, comandate de câte un căpitan cu chivără de hârtie — îi strângeau la mijlocul podului.

Zobie începu a striga. Mirea se vârî în el, ținându-și cu amândouă mânele sânul în care se frământa pisioul speriat.

Dodată auzi glasul unuia din cei doi căpitani strigând: „iureș!” Și se năpustiră cu toții asupra lui Zobie. Îl întinsă de zăbun, îl îmbrânciră, râzând să se prăpădească de spaima idiotului. Unui îi răpi sacul din spinare. Altul îi puse piedică. Altul îi dete cu nuiaua peste obraz.

Zobie urla, învârtind ciomagul pe dasupra capului. Ochii săi erau ca două picături de sânge. Fâlcile îi tremurau și buza de jos i se lungea din ce în ce. Mirea începuse să plângă.

— Ce aveți cu el? Ce aveți cu noi? Nu v-am furat nimica! Cătați-vă de drum!

În învâlmășala aceea, gușatul izbise pe vro câțiva cu ciomagul. Lupta se înverșunase. Cel mai în vârstă dintre copii îl apucă, pe la spate, de mijloc și-l trânti cu fața în sus. Mirea căzuse lângă el. Iar ceilalți să porniseră droaie asupra lor. Pisioul miorlăia în sânul lui Mirea. Un copil îl înhăță de coadă și, învârtindu-l de câteva ori, îl azvârli în râu.

Zobie se zvârcoli. Aruncă cu mâinile și cu piciorul stâng în sus. Fața i se învineți. Cu gura căscată căută să muște și, când văzu pe unul din ei trei azvârlit în râu, își ieși din fire. Închise ochii și izbi în toate părțile cu pumnii încleștați. Urletul i se înăbuși de copiii cari veniră valvârtej asupra-i. Răsuflarea lui era o orcăială care se stingea din ce în ce.

Dar dodată, de sub acel morman ce colcăia, s-auzi un țipăt ascuțit. Copiii, de spaimă, se rostogoliră unii după alții și într-o clipă o rupseră la fugă.

Gușatul se sculă de jos. În mâna dreaptă strângea cât putea gâtul lui Mirea care înțepenise cu limba scoasă afară, cu ochii albi în cap și cu două șiroaie de sânge de la nas până la poalele cămășii.

Când Zobie se dezmetici și deschise ochii asupra copilului, începu să tremure. Căzu jos. Se tăvăli pe grinzile podului. Își rupse cămașa după el și, vârându-și degetele sângerate în gură, își mușcă pielea uscată de pe ele.

Procurorul însoțit de polițaiul orașului îl găsiră într-o văgăună adâncă de supt poalele Mățăului. Lungise trupul mort și alb al copilului, îl împodobise cu flori și-i jelea la cap, fără strop de lacrimă în ochi. Era un fel de cântec, o legendă tristă, o poveste de nebun și de părinte.

Și gângâia mereu: „u, lu, lu! ah! lu, lu!” fără a se îngriji de cei care veniseră să-l ridice.

A trebuit să-l lege ca să-i poată lua trupul copilului.